

JOAKIM JOHANSSON

Sexualnormativitet och medborgarskap

En diskursanalys av ”trådar” på internetportalen Passagen

Put your sex life on project status. Make a conscious decision to recommit to each other and move sex higher on the priority list. (Dr. Phil 2013)

NÄR DET GÄLLER sexualitet finns det flera normer som påverkar vårt förhållningssätt. Det finns förväntningar på med vem, hur ofta, på vilken plats, med hur många och på vilket sätt personer ska ha sex. (Skolverket 2013)

I TV-profilen Dr. Phils relationsrådgivning och i Skolverkets läromedelsmaterial ”Sex- och samlevnadsundervisning i gymnasieskolan” är utgångspunkten att tittarna och läsarna respektive eleverna och lärarna är sexuella varelser. Förekomsten av sexualitet – låt vara inte alla dess möjliga uttrycksformer eller konsekvenser – ses här som någonting i grunden naturligt och självklart, och som något som därför aldrig behöver problematiseras. Jag tänker att uteslutandet av icke-sexuella existenser, exempelvis många asexuella och celibatära positioner, kan säga någonting om medborgarskapets gränser och villkorlighet i ett samhälle som vissa skulle beskriva som genomsexualiserat.¹

Föreliggande artikel utgår från diskussioner i queer teori och aktivism om möjligheten eller nödvändigheten av att utvidga normkritiken till

nya områden (Ambjörnsson 2006; Cossman 2007). Mer specifikt bygger jag vidare på en begynnande problematisering (Lindgren 2007; Johansson 2009) av hur flera av de för queerteorin viktigaste teoretiska bidragen (t.ex. Rubin 1984; Butler 1990; 1993; 2004; Sedgwick 1990) tenderar att utgå från vad som skulle kunna uppfattas som ett exkluderande antagande om subjektets sexuella existens. Det återstår dock att dels undersöka hur en sådan sexualnormativitet kan ta sig uttryck och fungera även i andra sammanhang, dels teoretisera det som ett problem för medborgarskap. Syftet med föreliggande text är att åstadkomma just detta.

En länk mellan medborgarskap och icke-sexuell existens är underförstådd i det traditionella medborgarskapsteoretiska tänkandet, såtillvida att sexuella värdehierarkier samt erfarenhet och identitet kopplat till sexualitet här ansetts sakna relevans för medborgarskap. ”Upptäckten” av sambandet mellan sexualitet och medborgarskap får i stället tillskrivas feministisk teori och homosexualitetsforskning inom gay och lesbiska studier (Weeks 1995; Plummer 1996; Lister 2003). I ett vidare medborgarskapsteoretiskt sammanhang är det dock fortfarande kontroversiellt att hävda en förbindelse mellan sexualitet och medborgarskap. Därmed blir en av utmaningarna att teoretisera och studera kopplingen icke-sexuell existens och medborgarskap på ett sätt som inte osynliggör den samtida länken mellan sexualitet och medborgarskap.

I nästa avsnitt presenteras en översikt över, men också en kritik av, den forskning om sexualitet som tagit en utgångspunkt i medborgarskapsbegreppet. Därefter teoretiserar jag icke-sexuell existens i förhållande till medborgarskap. Via ett särskilt metodavsnitt leder detta in i artikelns empiriska undersökning: en diskursanalys av ”trådar” i ett debattforum på den svenska internetportalen Passagen.se, för att illustrera hur sexualnormativitet kan ta sig uttryck men också hanteras av de inblandade. Passagen – en av Sveriges största mötesplatser på internet, med en community för 1 miljon medlemmar² – skall då ses som ett av flera fora där både icke-sexuella och sexuella existenser deltar i diskussionen, och där de inblandade utifrån de diskursiva resurser de förfogar över ger uttryck för delvis olika uppfattningar om vad diskussionen egentligen handlar, eller borde handla, om.

Sexuellt medborgarskap

Medborgarskap är det centrala begreppet i diskussioner om inklusion, och kan då ses som både en juridisk, en politisk och en sociologisk kategori (jfr Bell och Binnie 2000, 11; Phelan 2001, 3–5). Övergripande handlar det om erkännande och deltagande (jfr Phelan 2001, 3; Cossman 2007, 3). Medborgarskap är också ett ”essentially contested concept” (Lister 2003, 3, 14. Se även Phelan 2001, 4; Cossman 2007, 3–5); det finns många olika preciseringar och uttolkningar av begreppet, vilket säger något om dess framskjutna plats i diskussioner om inklusion. Medan de flesta av de empiriska analyser av normer och identiteter, som presenteras i föreliggande artikel, i princip skulle kunna läsas frikopplade från den medborgarskapsteoretiska kontext som här föreslås, menar jag att det är queerteoretiskt relevant att lyfta fram och studera ett så centralt och omtvistat begrepp som det här är fråga om. Att ”medborgarskap” dessutom inbjuder till att rikta uppmärksamheten mot gränser och gränsövervakning gör begreppet bara ännu mer relevant för normkritiska studier (jfr Cossman 2007).

Även om den medborgarskapsteoretiska litteraturen är relativt samstämmig i att medborgarskap på något sätt handlar om medlemskap i en politiskt upprättad gemenskap (där nationalstaten givits en viss särställning i det moderna samhället) så kan medborgarskap som antytts teoretiseras på en mängd olika sätt. Vattendelare i debatten är frågor om medborgarskap bör förstås som status eller som praktik, om den relativa betydelsen av och förhållandet mellan rättigheter och skyldigheter, och om vilka rättigheter, skyldigheter eller praktiker som bör förstås som mer och mindre relevanta för medborgarskap (se vidare Phelan 2001; Lister 2003).

Samtidigt har kopplingen mellan sexualitet och medborgarskap i hög grad osynliggjorts. Med influenser från feministisk teori, homosexualitetsforskning och queerteori har det dock under det senaste kvartalet växt fram en litteratur om ”sexuellt medborgarskap”, vilken numera utgör en särskild inriktning inom den forskning som utgår från medborgarskapsbegreppet. Att denna ansats alltjämt måste beskrivas som relativt marginaliserad i det större medborgarskapsforskningssam-

manhanget gör den inte mindre relevant för föreliggande artikel.

En i litteraturen om sexuellt medborgarskap återkommande idé är att medborgarskap alltid, på särskilda sätt och med särskilda konsekvenser, varit genomsyrat av sexualitet. En annan tanke är att det åtminstone sedan slutet av 1960-talet har hänt något med vad som tidigare framstod som en privat eller intim samhällssfär, och som i ökad utsträckning gjort dess frågor och förhållanden till föremål för offentlighet och politik, till allt mer av allmän angelägenhet (jfr Cossman 2007, 6).

Såvitt gäller tanken att allt medborgarskap har en sexuell dimension framhåller exempelvis Iris Marion Young (1997, 102) hur äktenskapslagar – äktenskapet har ofta setts som en för medborgarskap central institution – gett män sexuella rättigheter över kvinnors kroppar. Vidare menar Carole Pateman (1988) att mäns politiska rättigheter byggts på ett sexuellt kontrakt som ger män rätt att bestämma över kvinnors sexualitet i ”den privata sfären”. I feministisk-teoretiska analyser av hur kvinnor historiskt uteslutits från medborgarskap tillskrivs överhuvudtaget uppdelningen i en offentlig och i en privat sfär, och förpassandet av kvinnorna till det privata, en avgörande roll. Särskiljandet av kvinnorna brukar då också vanligen förklaras med hänvisning till sexualiserande föreställningar om kvinnors kroppar och kvinnors uppfattade oförmåga att överskrida det kroppsliga, inklusive det sexuella (jfr Lister 2003, 71–3).

Diane Richardson (1998) och Shane Phelan (2001) är bland de författare som tydliggjort hur medborgarskap gjorts beroende av heterosexualitet. Båda lyfter fram äktenskapets betydelser som medborgarskapsmarkör, liksom uteslutandet av sexuell olikhet som grund för politisk representation. Phelan visar också hur relationer mellan män inom det militära – en annan klassisk medborgarskapsmarkör – gjorts beroende av exkluderandet av homosexualitet.

Flera författare (t.ex. Plummer 1996; Phelan 2001; Cossman 2007) menar som ovan nämnts att sexualitet sedan 1960-talet även gjorts mer medborgarskapsrelevant i den meningen att det sexuella kommit ut från det privata och in i offentligheten, och alltså gjorts till mer av allmän angelägenhet och pockat på mer politisk uppmärksamhet än tidigare. En

aspekt av detta är att kvinnor, homosexuella och andra grupper ställt krav på, och till stor del också har fått, en sexuell autonomi som tidigare var förbehållet heterosexuella män. Ett annat uttryck är den ökade synligheten, kanske särskilt sedan 1990-talet, av HBT-personer i populärkultur, media, festivaler och andra offentliga sammanhang. Vidare beskriver Ken Plummer (1996) framväxandet av en ny kultur av berättande och spridande av personliga historier kring sexualitet – en utveckling som Plummer tillskriver krafter som nya kommunikationsmedel och kulturförmedlare, konsumerism och framväxten av en terapikultur.

Brenda Cossman (2007, 73–83) menar för sin del att det numera avkrävs kulturellt av medborgaren som medborgare att denne gör sin sexualitet till ett projekt. Det kräver ett ständigt pågående arbete, vilket också gjorts särskilt angeläget genom de kopplingar som uppställts till äktenskapet eller motsvarande relationsprojekt. I en populär och omfattande genre av äktenskaps- och samlevnadsrådgivning – förmedlad via TV, tidningar, internet och i litteraturen – framställs enligt Cossman personens förhållande till sin sexualitet som ett pågående projekt, som ett möjligt och eftersträvansvärt sätt att styra risker för misslyckanden i nära relationer. Goda, till skillnad från dåliga, medborgare konstrueras då som, på en och samma gång, bättre på att vårda äktenskapliga eller motsvarande relationer, på att förstå att göra det sexuella till ett projekt och på att förstå kopplingen mellan det sexuella och varaktiga förhållanden. Medan varje sådant sexuellt projekt är i en mening privata, personliga projekt, vilka hålls vid liv genom processer av individuell själv-rannsakan, har uppbackningen, enligt Cossman, samtidigt gjorts till en allt större offentlig angelägenhet.

Gemensamt för alla de ovan refererade bidragen till litteraturen om sexuellt medborgarskap är att de mer eller mindre utesluter icke-sexuell existens som en möjlighet. I ljuset av icke-sexuell existens framstår de därför också som på olika sätt problematiska.

Således kan idéer om betydelsen för medborgarskap av att kvinnors kroppar görs sexuellt tillgängliga för män (Young 1997; Eduards 2007), sägas utesluta asexualitet hos män, medan idéer om betydelsen för medborgarskap av mäns kontroll av kvinnors sexualitet (Pateman 1988) kan

sägas utesluta asexualitet hos kvinnor. För andra (som Richardson 1998 och Phelan 2001) blir problemet mindre att resonemangen som sådana utesluter icke-sexuell existens, även om sexualnormativiteten aldrig synliggörs, diskuteras eller problematiseras, och i stället mer tendensen att skriva fram hetero/homo-distinktioner på ett sätt som överdriver skillnaderna i hur respektive kategori är positionerad i relation till medborgarskap, och som döljer variationen inom kategorierna samt beröringspunkterna mellan många heterosexuella och homosexuella positioner. Hetero/homo-distinktionens tolkningsföreträde är enligt Cossman (2007, 9–10) ett generellt problem i litteraturen om sexuell medborgarskap, och enligt henne något som speglar mycket av fältets lokalisering inom homosexualitetsforskning.

Min ansats att upprätta och studera kopplingar mellan icke-sexuell existens och medborgarskap skall alltså ses som ett sätt att söka utveckla forskningen om sexualitet och medborgarskap genom att uppmärksamma och analysera normproblematik bortom hetero/homodistinktionernas fokus på heteronormativitet. Därvid bygger jag vidare på det slags kritik som Cossman formulerar, och som – vill jag tillägga – blir alldeles särskilt relevant i den svenska 2000-talskontext jag själv skriver i: här har trots allt homosexuella idag motsvarande rättigheter som heterosexuella inom praktiskt taget alla områden som ansetts centrala för medborgerlig inklusion. Att hävda detta är samtidigt inte alls att förneka förekomsten av heteronormativitet i dagens svenska samhälle, eller att det är ett fortsatt legitimt studieobjekt för queerteorin. Snarare handlar det, som jag ser det, om att i Gayle Rubins (1984) anda både erkänna förekomsten av en heteronormativitetsproblematik och samtidigt insistera på att det finns fler normproblematiker kring sexualitet som kan vara värda att studera, och som dessutom – det är även så jag tolkar Cossman – hittills har uppmärksammats och studerats relativt litet inom queerteori och sexualitetsstudier.

Cossman problematiserar dock i sin forskning aldrig normen om sexuell existens – att synliggöra icke-sexuell existens och att förhålla mig till dess delvis marginaliserade position i förhållande till medborgarskap blir snarare mitt eget bidrag i sammanhanget.

Icke-sexuell(a) existens(er) och medborgarskap

Traditionell medborgarskapsforskning – med fokus på rättigheter för individen (Marshall 1950), eller formellt politiskt deltagande – kan kritiseras för dess benägenhet att på olika sätt naturliggöra och reproducera problematiska gränser, normer och identiteter. I och med den diskursiva vändningen inom samhällsforskningen har dock alternativa sätt att begripa medborgarskap lagts fram (se exempelvis Mouffe 2000; Lister 2003; Brown 2006). I den litteratur om sexuellt medborgarskap som har en tydlig queerteoretisk utgångspunkt (Bell och Binnie 2000; Phelan 2001; Cossman 2007) betraktas också frågan om medborgerlig status (minst) lika mycket som en fråga om erkännande och normer i offentliga samtalskulturer, som en fråga om legala rättigheter.

Särskilt Phelans och Cossmans respektive bidrag har i hög grad influerat mitt sätt att tänka kring hur kopplingen icke-sexuell existens och medborgarskap lämpligen kan teoretiseras. Från att initialt ha försökt hitta sätt att ”översätta” Phelans teori om HBT-personer som sexuella främlingar till en kontext av sexualnormativitet har jag härvid efter hand i stället närmast mig Cossmans position, där den relevanta distinktionen såvitt gäller medborgerlig status handlar mer om bättre och sämre medborgare än om medborgare kontra icke-medborgare (”främlingar”).

Phelan har en viktig poäng när hon menar att full medborgerlig inklusion rimligen förutsätter att vad människor representerar i sina respektive specifika förhållningssätt till sexualitet och genus (som är vad hon uttalar sig om) värdesätts för dess unika bidrag till sexuell och genusmässig variation (Phelan 2001, 15–6, 146–7). Däremot tycker jag att hon i sin analys av HBT hårdrar den distinktion som hon uppställer mellan främling och begränsat inkluderad (eller ”second-class citizen”) på ett sätt som inte blir helt fruktbart. I praktiken förutsätter den nämligen att legala rättigheter inte betyder någonting, men annat kulturellt erkännande – som Phelan dessutom definierar snävt – allting.

Ett problem för både Phelans och Cossmans teoretiserande av medborgarskap, och som även gäller annan litteratur om sexuellt medborgarskap som utgår från queerteori, är att den teoretiska hemvisten

i närheten av diskursteori eller governmentality-studier implicerar ett underteoretiserande av möjligheter till motstånd mot en diskursiv ordning som i stället framställs som redan fastställd. Analyserna fråntar eller utesluter därmed möjligheten till ett aktörskap för (redan avgjort) sexuellt och genusmässigt marginaliserade grupper, något som skulle kunna ses som problematiskt.

I sin ansats att utforma en feministisk teori för medborgarskap har Lister (2003) argumenterat för vikten av att inkludera perspektivet på medborgarskap både som status och som praktik, där det senare öppnar upp för att i analyserna också kunna tillskriva och tilldela kvinnor ett aktörskap. Jag finner Listers argument relevant också för diskussioner om hur medborgarskap lämpligen kan teoretiseras och studeras i ett queerteoretiskt sammanhang. För att i teoretiserandet av icke-sexuell existens och medborgarskap även kunna få med perspektivet att agera som medborgare, utgår jag, i likhet med Lister, från en vidgad syn på vad som kan förstås som medborgarskapsrelevanta former för politiskt deltagande. Jag förstår då även aktiviteter i öppna debattforum på internet som sätt att göra medborgarskap.

Att studera sådana aktiviteter genom de teoretiska linser som diskursteorin, governmentality-begreppet eller motsvarande erbjuder skulle emellertid inte lösa grundproblemet kring aktörskap för redan marginaliserade grupper. Som jag ser det, och också utvecklar i nästa avsnitt, talar den sortens ambitioner snarare för att analytiskt närma sig berättelser på internet med hjälp av det slags teoretiska linser som vissa av de diskurspsykologiska varianterna av diskursanalys tillhandahåller.

Innan jag kan utveckla mer om detta måste jag dock hantera ett annat problem. Som har framgått av litteraturgenomgången ovan innebär ju synliggörandet av icke-sexuell existens oundvikligen ett problematiserande av vad som i vissa formuleringar av feministisk teori förs fram som giltigt för kategorier som man eller kvinna. Medan jag, med hänvisning till vad som i åtminstone ett kvartssekel diskuterats i feministisk teori respektive mansforskning, inte kan gå med på att problematiserandet av vare sig kategorin kvinna eller kategorin man som sådan skulle vara anti-feministiska handlingar, får jag tillstå att detta ändå aktualiserar

frågan om hur artikelns queerteoritillämpning förhåller sig till feministiska projekt mer allmänt (jfr Johansson 2009, 278. Se vidare Ambjörns-son 2006, 100–7).

Ett sätt att hantera det spänningsförhållande som kan finnas mellan queerteori och feministisk teori är att insistera på relevansen av att i analyser av sexualnormativitet också analysera genus. För att förhoppningsvis kunna säga någonting som även kan uppfattas som pro-feministiskt relevant söker jag därför, i det slags vidgad queerteoretisk normkritik som jag ägnar mig åt, att behålla kopplingen till genus i de empiriska analyserna.

Metod

I nästa avsnitt presenteras en diskursanalys av ett urval av trådar på den svenska internetportalen Passagen, publicerade 2009 under rubrikhierarkin: Passagen – Debatt – Sex & Sämt – Celibat. Huvudtråden återges i den följande presentationen som ”Berättelse 1”, medan tre undertrådar återges som ”Berättelse 2”, ”Berättelse 3” respektive ”Berättelse 4”. På portalen har undertrådarna varit placerade i direkt anslutning till huvudtråden, i samma ordning som de återges av mig och utan några mellanliggande instick från andra deltagare. Samtliga återgivna trådar förstås här alltså som berättelser, vilka jag vidare valt att studera holistiskt och med fokus på innehåll snarare än struktur (jfr Lieblich m.fl. 1998). Trådförfattarens antagna alias betraktas härvid i princip som en del av respektive berättelse – (delar av) antaget alias redovisas dock endast i ett enda fall (berättelse 3), då jag bedömt det som nödvändigt utifrån den analys av berättelsen som görs i övrigt och dessutom möjligt att förena med aidentifiering av författaren.

Vid analyserandet av materialet har jag varit intresserad av ett antal delvis överlappande frågor som handlar om hur respektive berättelse förhåller sig till spörsmål om identitet, normer, diskursiva resurser, relevans och trovärdighet. De frågor som ställts till materialet är: Vad för slags berättarjag och andra positioner aktualiserar respektive berättelse? Hur förhåller sig respektive berättelse till normer kring sexualitet? Hur förhåller sig respektive berättelse till genusnormer? Vilka diskursiva re-

surser nyttjar respektive berättelse? Hur görs berättelsen i sin specifika kontext relevant för en läsekrets? Hur görs den trovärdig?

Utifrån temat sexualnormativitet och medborgarskap kan delfrågan om sexuella normer motiveras utifrån perspektivet medborgarskap som status, delfrågan om berättarjag och andra positioner utifrån ett intresse för medborgarskap både som praktik och som status, och övriga delfrågor utifrån ett intresse för hur medborgarskap praktiseras. I empiriska diskursanalyser är dock frågan om medborgerlig status och om hur medborgarskap praktiseras inte möjliga att helt särskilja ifrån varandra: här ser jag det som att det är två aspekter av medborgarskap som samtliga delfrågor egentligen rymmer, men där huvudsakligt fokus i den empiriska analysen tillåts variera i enlighet med ovan.

Utgångspunkten för min studie är socialkonstruktivistisk. Knäckfrågan för forskningsdesignen handlar därför inte om att göra urval som maximerar möjligheterna att också kunna göra generaliseringar om den verklighet vi vill uttala oss om. Den socialkonstruktivistiska premissen är ju att vi inte kan tala om en verklighet som skulle kunna vara oberoende av den förståelse och de kategoriseringar vi utgår från. Metodproblemet gäller i stället kontext och sammanhang för analysen: Vem/hur avgör(s) det tolkningsmässiga sammanhanget? Vilka konsekvenser får detta för vad för slags resultat som diskursanalysen kan generera? (jfr Börjesson och Palmblad 2007).

Den texttolkningsansats som används på internetmaterialet kan ses som en variant av det slags diskursanalys som brukar etiketteras som diskurspsykologi. Diskurspsykologi kan då definieras mer eller mindre snävt. Ibland räknas även etnometodologi och samtalsanalys dit, med vilka detaljer i språkbruket undersöks utan att föra in den egna teoretiska förståelsen i sammanhanget och utan att koppla de språkliga detaljerna till vidare och mer övergripande sociala processer (jfr Winther Jørgensen och Phillips 2000, 112–4). Den diskurspsykologi som jag använder lägger dock lika stor vikt vid de diskurser som människor aktualiserar i sina praktiker som vid vad människor gör med sitt språk. Där etnometodologin och samtalsanalysen skulle se pågående konversation på Passagen som den enda relevanta tolkningskontexten för analysen

har jag dessutom valt att föra in min teoretiska förförståelse som ytterligare tolkningskontext, bland annat i det att jag i någon mån faktiskt ”bestämt” att det skall handla om sexualitet, medborgarskap och genus.

Min diskurspsykologiska ansats rymmer ett betydande mått av retorikanalys, vilken ger en inblick i hur människors konstruktioner av verkligheten utformas för att bemöta alternativa versioner (se vidare Potter och Wetherell 1987; Billig 1991; Potter 1996; Edwards 1997; Wetherell 2009). Överhuvudtaget utgår jag mycket från den diskurspsykologi som utvecklats av Jonathan Potter och Margaret Wetherell, vilka ser aktörer, lokala kontexter, diskursiva resurser, relevans- och trovärdighetsgöranden som centralt för diskursanalysen. I konsekvens med detta utgår jag i analysen av materialet till stor del från det lokala – pågående konversation på Passagen inom ramen för rubrikerna Debatt – Sex & Sämt – Celibat (och för berättelse 2, 3 och 4 dessutom mer precist i kontext av konversationen i en specifik tråd) – som den relevanta tolkningskontexten. Jag vill då betona att den empiriska analysen genomgående görs på textnivå, men att detta samtidigt inte utesluter inslag av tolkning, exempelvis av de diskursiva resurserna. Den empiriska analysen utgår vidare från ett synsätt där jag ser det som till viss del möjligt och nödvändigt för enskilda deltagare att påverka de diskursiva ramarna för samtalet. Samtidigt är utgångspunkten att ingen deltagare ensamt kan avgöra vilka diskursiva ramar som skall gälla; för att framstå som relevant och begriplig måste man även skriva in sig i diskursiva ramar som aktualiserats av andra.

Jämfört med de flesta andra materialtyper har internetbaserat material fördelen av att i högre grad stimulera till tal om vad som annars kanske kunde uppfattas som alltför känsligt, privat eller förbjudet att tala om – därtill i en omfattning och med en detaljrikedom som få andra materialtyper erbjuder. I princip skulle dock den empiriska undersökningen ha kunnat genomföras på ett intervjumaterial. Arbetsekonomiska skäl och önskan att behålla kopplingen till medborgarskap har dock talat mot det alternativet, liksom att det kan förstås som diskurspsykologiskt intressantare att studera mer komplexa situationer för att etablera den egna versionen av verkligheten som sann och relevant än vad

som rimligen kan uppstå i situationer då en anonymiserad respondent i princip enbart behöver tala för intervjuaren, men inte någon annan, och då relevansgörandet dessutom redan i och med förfrågan om intervju-medverkan kan förstås som avklarat.

Passagenmaterialet har vissa fördelar jämfört med annat internet-material. För det första handlar det om ett i princip helt öppet forum, både vad gäller möjligheten att ta del av andras inlägg och att göra egna inlägg. Det innebär att den möjliga mottagarkretsen till författade inlägg kan förstås som mer heterogen och svåranteciperad än i mindre öppna forum. De diskursiva ramarna för diskussionen blir därmed mindre självklara, med en mer komplex situation och större utmaningar för relevans-, trovärdighets- och begripliggöranden, jämfört med i mindre öppna forum med en homogenare och mer lättidentifierad mottagarkrets. För det andra har Passagen dessutom en särskild avdelning benämnd "Debatt", vilket befrämjar den koppling till medborgerliga praktiker som jag vill göra.

Det material som jag använder för min studie kan sägas ha en något oklar status i relation till offentlighet. Eftersom de analyser jag genomfört skulle kunna upplevas som påträngande för trådförfattarna har jag valt att i resultatredovisningen anonymisera samtliga berättelser så att som mest kön och ålder framgår. I ett fall inkluderar detta även redovisning av delar av ett internetalias, bestående av en allmän könsmarkör men ingenting annat. Anonymiseringen av trådarna skulle i och för sig inte hindra efterforskningar om trådförfattarna via den länk till Passagens debattarkiv som återfinns i denna artikels referenslista. När detta skrivs (september månad 2013) verkar de trådar som jag analyserat dock inte längre finnas tillgängliga eller sökbara i debattarkivet på Passagen. Därmed vill jag också mena att författarna till de trådar jag analyserar de facto åtnjuter ett fullgott anonymitetsskydd.

Vid analyser av internetmaterial gäller det att vara medveten om att sådant material ibland inte är vad det utger sig för att vara (jfr Whitty 2008). Det förekommer ju att personer fabulerar, överdriver, och uppvisar ett (eller flera) jag på internet som inte nödvändigtvis är detsamma som deras jag utanför internet. För de empiriska analyser jag gör och de

slutsatser jag drar i min studie vill jag dock mena att detta blir relativt oproblematiskt eftersom jag med min diskurspsykologiska metodologi enbart gör analyser på en textuell nivå. I mina analyser intresserar jag mig med andra ord inte för huruvida vad som framförts på internet är trovärdigt. Däremot intresserar jag mig ibland för hur berättelser konstrueras så att de kan framstå som trovärdiga.

Mina analyser av materialet presenteras nedan enligt en ordning där jag först återger den tråd som skall analyseras i dess helhet, för att därefter presentera min analys med utgångspunkt i de i detta metodavsnitt presenterade delfrågorna.³

Sexualnormativitet på internetportalen Passagen

Berättelse 1

Hej. Kille på 26 i X-stad här. /Jag vet inte om jag är asexuell eller Celibat eller ingetdera eller kanske till och med nåt annat. Ni får hjälpa mig hitta mitt sanna jag om ni kan. /Jag har haft ett förhållande som gick i kras. Berättar lite kort om hur jag tänkte innan och under och efter förhållandet med Sara (kan vi kalla henne). /Långt innan jag visste att Sara existerade, så kunde jag vakna med erektion, och jag minns att de handlade om tjejer på olika sätt. (fantasi tjejer) /Sara och jag råkade på varandra hos en kompis och tyckte att vi var som klippt och skurna för varandra. Men enda kruxet var att; hon ville ha sex och jag.. ja.. um, jag kände att jag inte ville. Har inget sug eller behov att få ett "ligg". Inte ens fastän hon försökte lite smått. [Hon] låg i bara behån och trosorna i sängen och väntade att jag skulle ta initiativet. /Enda vettiga anledningen jag kan komma på att ha sex är då man vill bilda familj. (vilket inte var aktuellt då) men i framtiden; Troligtvis. /Är oskuld, och mig gör det ingenting om jag skulle vara det också när jag blir 150. Det är bara hur jag ser på de hela. (jag vill vara 100% ärlig, så ni kan göra en bättre bedömning av mig) / Hångla med Sara var inte heller bekvämt, för jag anade ugglor i-mossen (att hon försökte få mig till sex). Så jag ska inte säga hur jag känner på hångla-fronten om jag vet att tjejen inte försöker få till nånting. /Sitta i soffan och bara hålla om varandra till en film;

absolut. /– Nu min fråga; vilken kategori tillhör jag. – Asexuell? Frivillig Asexuell? – Celibat? Frivillig Celibat? /Om det finns nå där ute som tycker att jag låter som en trevlig prick; skriv en rad. Vad har du att förlora? :) /Humm.. Nu kan man ju nästan tycka att detta vart en typ av en ”kontakt-annons”, så hoppas inte nå moderator tar illa upp nu :) /Skriv era åsikter här i forumet [Vill ni nå mig kan ni skicka mail eller MSN / X83@Live.com ...[/X]

Berättelse 1 förmedlar personliga erfarenheter och upplevda konsekvenser av att inte leva upp till en uppfattad sexuell norm. Personen vill bland annat få sin uppfattade avvikelse – sitt ”sanna jag” – begripliggjort (kategoriserat), och aktualiserar här sociala kategorier som asexuell och celibat, till vilka vidare förs underkategorier som ”frivillig” och ofrivillig.

Så vitt gäller kopplingen till medborgarskap har jag i avsnittet om sexuellt medborgarskap redogjort för Brenda Cossmans (2007, 69–83) idé om det sexuella som ett projekt, där relevansen för medborgarskap enligt Cossman ligger i de kopplingar som i det senmoderna samhället diskursivt uppställs mellan det sexuella och fungerande relationer. Uti från Cossman kan därför i synnerhet internetberättelsens beskrivning av ”ett förhållande som gick i kras” därför att hon men inte han ville ha sex, sägas visa vad den synliggjorda sexualnormativiteten har med medborgarskap att göra. Därmed tydliggörs nämligen att oförmåga att leva upp till en sexualitetsnorm, enligt personen, också bäddar för relationsmisslyckanden. I oviljan eller oförmågan att göra det sexuella till ett projekt har personen enligt sin berättelse också misslyckats med att styra risken för relationsmisslyckanden, och får i den meningen också status av något mindre än en lyckad medborgare.

Av detta följer dock inte att berättarjaget också kan förstås som självklart positionerat som icke-sexuell existens eller frånskrivas en sexualitet. Om sexualnormativitet är beroende av gränsdragningar mellan sexuellt och icke-sexuellt vill jag snarare se jaget i berättelse 1 som positionerat i gränslandet mellan sådana kategorier. I alla fall rymmer berättelsen tidigt en öppning även mot det sexuella genom att ”ingetdera eller kanske till och med nåt annat” än både asexualitet och celibat förs

på tal som möjligheter för att förstå vad personen representerar. Vidare beskrivs sexuella fantasier som en del i tillvaron före förhållandet med "Sara", samtidigt som det egentligen inte finns någonting i berättelsen som indikerar total frånvaro av vare sig sexuella fantasier eller andra sexuella aktiviteter än samlag under eller efter nämnda relation. En eventuell sexuell existens (utan samlag med Sara) under eller efter relationen med Sara blir dock svår att skriva fram i berättelsen utan att samtidigt försvaga trovärdigheten i de delar som rör sexualnormativitetens konsekvenser, eller förläggandet av skuld för att relationen "gick i kras"(se även nedan), och detta görs heller aldrig.

Därmed kan vi sägas ha rört oss hela vägen från perspektivet på medborgarskap som status till att i stället intressera oss mer, med fokus på det retoriska, för hur medborgerliga praktiker kan se ut i ett debattforum på internet. Det bör då framhållas att samtidigt som den obligatoriska sexualiteten ur berättarens perspektiv kan begripas som en begränsande samhällsnorm fungerar den i berättelsen också som en diskursiv resurs: det är ju den obligatoriska sexualiteten som i sammanhanget gör det möjligt att överhuvudtaget berätta en historia om en exkluderingsproblematik.

För utsikterna att i sin kontext även engagera andra läsare krävs dock att ytterligare diskursiva resurser tas i bruk. Bland annat nyttjar berättelsen ett slags välfärdsstatsdiskurs genom att i ett och samma sammanhang vädja till läsarens vilja att "hjälpa" och – det kopplas samman – vilja att kategorisera. Sorterandet av uppfattat hjälpbehövande i diverse sociala kategorier kan nämligen förstås som centralt för den moderna välfärdsstaten. Att just hjälpa kan vidare tyckas mer än rimligt utifrån att berättelsen gör berättaren åtminstone tredubbelt utsatt: som sexuell avvikande i samhället i stort, som utan tillgång till (den kategoriska) sanningen om sig själv, och som genom sitt brott mot en sexuell norm ratad, eller i varje fall fundamentalt missförstådd, av sin tidigare flickvän.

Berättelsen rymmer vad som kan tolkas som utmaningar av senmoderna genusnormer, exempelvis att han (vid sin ålder) är oskuld och också öppen med det, att han vill vara nära henne men inte vill att det skall bli sexuellt, och att han tillstår sin brist på kunnande, rådfrågar och gör

sig sårbar i förhållande till läsare som förmodas veta mer och hjälpa honom som gjorts hjälpbehövande. Samtidigt går det att tolka det som att berättelsen befäster andra genusnormer: Han vet – här sker en subtil förskjutning i berättelse 1 från osäkerhet till tvärsäkerhet – varför förhållandet tog slut, vilket underförstås som hennes brist på acceptans av hans frånvaro av begär, och kanske också okunnighet om eller åtminstone ointresse för hans ”sanna jag”. Kanske hade hon (också) andra bevekelsegrunder än dem han tillskriver henne, vi får inte veta. Han kan på ett självklart sätt tala också för henne, varigenom hon riskerar att förtingligas. I den specifika kontexten öppnas i princip även möjligheten att hon skulle kunna fördömas – som intolerant, kanske också som okunnig eller åtminstone ointresserad av hans ”sanna jag”. Den textuella tystnaden kring eventuella andra problem i relationen än sexuella, riskerar också att göra henne till egoisten. Kanske var hon just egoistisk, men kanske är det lika rimligt att förstå hennes insisterande på att få uppleva sexuell njutning som personlig-politisk kamp för kvinnors lika rätt till ett givande sexualliv – vi får inte veta. Vi får inte heller veta om han försökt att efter förmåga tillmötesgå hennes önskningar – kanske, kanske inte. Vem, om någon, som var (mest) egoistisk kan därför tolkas som en öppen fråga.

Inom mansforskning och i maskulinitetsstudier diskuteras framväxten av nya förväntningar på män som män, med ”den nye mannen” som något av ett samlingsnamn för förkroppsligandet av de nya manligheterna. Den nye mannen brukar då förstås som konstruerad i motsats till (bland annat) ”den traditionelle mannen” och refererar här till en manlighetskonstruktion som jämte traditionellt manligt kodade egenskaper även rymmer traditionellt kvinnligt kodade egenskaper – av den anledningen beskrivs de nya manligheterna ibland som ”hybridmanligheter”. Traditionellt kvinnligt kodade egenskaper som har lyfts fram som utmärkande för de nya manligheterna har då exempelvis varit sådant som att kunna kommunicera känslor, jämställdhetsorientering, aktivt föräldraskap, lyhördhet, empati och flexibilitet, medan utvecklandet av alternativa förhållningssätt till sexualitet i betydligt mindre utsträckning setts som relevant (se dock Plummer 2005).

Berättelsen kan sägas nyttja diskurs om en förändrad mansroll eller ett nytt slags manlighet – ”den nye mannen” – som resurs i berättelsen, och där det också blir den självupplevda erfarenheten av att förkroppsliga en sådan ny manlighet som skall garantera dess trovärdighet. Kommunikerandet av känslor kan då förstås som en mer självklar del, och förhållningssättet till sexualitet som en mer prövbar del, i den nya manlighet som berättelsen representerar. Utifrån vad som ovan sagts om hybriditet utesluter då inte, utan förutsätter snarare, berättelsens presentation av ny manlighet att även traditionellt manligt kodade attribut finns med i konstruktionen av ny manlighet och alltså lyfts in som en del i definitionen av denna. Exempelvis har redan uppmärksammats hur berättelsen konstruerar berättaren som vidsynt och med kompetens att även kunna tala för andra. Samtidigt är detta egenskaper som även traditionellt tillskrivits män, snarare än, och ofta i kontrast till, kvinnor.

Berättelse 2

När man är oskuld har [man] oftast inte ”vaknat” riktigt sexuellt. Så för att veta om din natur är av det mer asexuella slaget måste du prova att ha sex. /Jag var oskuld till jag var 22, och hade heller ingen större lust, eller kände behov. Så det var nästan chockerande att inse att man låg närmare till att vara nymfoman än inte.../Menar inte att skrämma dig. Men vill du veta, måste du våga testa. Onanera räknas inte, det gjorde jag redan som elvaåring. /En kvinna som inte har haft sex har sparat sig, medan en man som är oskuld har misslyckats att få till det. (inte vad jag anser men samhället i stort) /Problemet är att dom flesta kvinnor tar inte ens med tång i en man som passerat de 30 och är oskuld. Så du behöver klura ut dina behov snarast. (vänta inte till 150 :D)

Berättelse 2 aktualiserar delvis andra positioner än vad berättelse 1 gör. En relativt central distinktion görs mellan erfarna och oerfarna. Den sammanfaller också med en upprättad rågång mellan de som vet och de som inte kan veta (jfr Foucault 2002). Att åberopa egna erfarenheter ger då berättelse 2 trovärdighet, men att hänvisa till erfarenheten gör det dessutom möjligt för berättelse 2 att i kontext av berättelse 1 framstå

som relevant: "[F]ör att veta [...] måste du prova"; "vill du veta, måste du [...] testa". Med det återförs avgörandet i en klassificeringsfråga – den om asexualitet/celibat – delvis till frågeställaren, samtidigt som berättelse 2 genom att aktualisera och fälla avgörandet i en annan klassificeringsfråga ändå får möjlighet att delge oss sanningen om både sig själv och berättare 1; om skillnaden mellan den erfarna och den oerfarna.

Om vi till den gjorda kopplingen mellan erfarenhet och vetande lägger det värde som i det (sen)moderna samhället tillskrivs tillgången till sanningen (Foucault 2002) blir det klart att relationen mellan den erfarna och den oerfarna inte blir jämlik. Samtidigt blir skillnaden beroende av vad som i sammanhanget räknas som (relevant) erfarenhet. I berättelse 2 räknas (ett visst slags) sexuella erfarenheter, men inte andra som "riktiga" erfarenheter. Det säger i sin tur en hel del om hur berättelsen förhåller sig till ett samhälleligt normsystem som gör sexuell existens obligatorisk – normer som berättelsen i stort sett reproducerar snarare än utmanar.

Med formuleringar som att "dom flesta kvinnor tar inte ens med tång i en man som passerat de 30 och är oskuld" återkommer i berättelse 2 idén om att oförmågan att leva upp till en viss sexualitetsnorm också leder till relationsmisslyckanden. Här reproduceras alltså återigen det slags diskursiva kopplingar som Cossman (2007, 69–83), utifrån sina iakttagelser i en amerikansk kontext, menar är utmärkande för det allmänt omfattade förhållningssättet till sexualitet i dagens (amerikanska) samhälle. När jaget i berättelse 1 inte gör det sexuella till ett projekt (på rätt sätt) har personen även enligt berättelse 2 misslyckats med att styra risken för havererade relationer även i vidare mening. Det blir då än en gång detta som ger jaget i berättelse 1 status av misslyckad medborgare.

Jag vill här utveckla något kring detta med att göra det sexuella till projekt på rätt sätt. I ljuset av sexualnormativitetens beroende av gränsdragningar mellan sexuellt och icke-sexuellt, vill jag förstå berättelse 2 som relativt gränsövervakande. I synnerhet är sex (på riktigt) ingenting som kan praktiseras enskilt – "Onanera räknas inte" – utan här krävs åtminstone en partner. Om det också krävs samlag framstår som något mer oklart, men berättelsens val av terminologi för att beskriva avsak-

nad av sexuell erfarenhet, där benämningen ”oskuld” förekommer hela fyra gånger i texten, indikerar att så skulle vara fallet.

Om praktiserandet av medborgarskap på Passagen är beroende av diskursiva resurser kan vi vidare fråga oss om *ars erotica*, som Foucault (2002) kallar just tendensen att åberopa den egna erfarenheten som sanningsvittne i sexuella frågor, skulle vara den enda typ av diskursiv resurs som berättelse 2 kan sägas nyttja, och om berättelse 2 måste förstås som en reproduktion, snarare än en utmaning av dominerande samhällsnormer? Nej, inte nödvändigtvis. Jag vill här resonera något kring vad det implicerar att berättarjaget genom att jämföra sig med en nymfoman kan sägas anta kön av en kvinna. I det perspektivet blir frågan om inte berättelse 2 också kan sägas göra någonting med genus – något som kanske dessutom kan förstås som normutmanande.

Jag tolkar det då som att berättelse 2 tar det relativt radikala greppet att bejaka den kvinnliga sexualiteten samtidigt som den tar avstånd från den dubbla måttstock som kan stigmatisera den (alltför) sexuellt aktiva kvinnan, men inte mannen, som hora. Utmaningen mot genusnormer märks också i det aktörskap som berättarjaget överhuvudtaget tillskriver sig själv som kvinna i relation till sin sexualitet. I det finns också embryot till vad som fullbordas med påståendet att ”dom flesta kvinnor tar inte ens med tång i en man som passerat de 30 och är oskuld”. En läsning av ”dom flesta kvinnor” som kategoritypiska, som ”riktiga” kvinnor blottlägger då vad som kan tolkas som en subversiv (om)konstruktion av kvinnlighet: kvinnlighet som det aktiva tillägnandet/avvisandet utifrån vad någon annan verkar kunna erbjuda sexuellt!

I förhållande till dominerande senmoderna föreställningar om kvinnlighet (Eduards 2007) kan en sådan *sekundär* kvinnlighet förstås som avvikande(gjord) och underordnad – men också som relativiserande och utmanande. Dess nödvändiga motpol kan begripas som okvinnlighet snarare än manlighet. Eftersom varje kvinnlighetskonstruktion väcker frågor om uteslutningar av den som inte lever upp till idealet, bör det tydliggöras att den genusradikala potentialen främst skall förstås i förhållande till dominerande kvinnoideal. När kvinnligheten relativiseras, men också omformuleras genom inkorporerande av vissa så kallade

manliga attribut kan också genusnormer förändras på ett sätt som reducerar särhållandet av könen.

Den diskursiva resurs som berättelsen härvid nyttjar skulle man kanske kunna kalla för ”rebellisk feminism” – för att anknyta till diskussioner inom feministisk teori om positioner som kombinerar radikalfeminism och radikalkonstruktionism (Lorber 2000; 2005; Egeberg Holmgren 2011; jfr även Eduards 2007). Alternativt skulle man kunna säga att både radikalfeminism och radikalkonstruktionistisk feminism används som diskursiva resurser i berättelsen.

Problematiserandet av kön blir alltså därmed ytterligare ett sätt att göra berättelse 2 relevant i kontext av berättelse 1. Det kan då vara relevant att påpeka att berättelse 2 även kan läsas som mer genuskonformistisk i det att den kan sägas reproducera en norm som säger att mannen skall kunna väcka kvinnan sexuellt och att en man som är sexuellt okunnig därmed blir omanlig och ointressant. Med en sådan tolkning kan man även säga att berättelse 2 använder en diskurs om ”den traditionelle mannen” som resurs. Åtminstone vad gäller förhållningssätt till sexualitet kan berättelse 2 alltså tolkas som ett försvar för mer traditionella mansideal.

Berättelse 3

Hmm... jag tror att du bär på en massa hämningar och prestationsångest... det gjorde jag medans jag var oskuld i alla fall, plus att kanske din uppväxt kan spela en stor roll../växer man upp i en familj där sex ”är fult”, så präglas man ganska hårt av det..men kom ihåg att sex är inte fult, det är helt normalt att vilja ha det för annat syfte än att skaffa barn../jag säger, nästa gång din flickvän vill ligga med dig, slappna av mannen, och bara gör det!, och bry dig inte om det blir kasst första gången, för det blir bättre, det krävs övning som med allt annat..och skit i vad din mamma har tutat i dig, det är trots allt du som skall leva ditt liv..och speciellt ditt sexliv. /word

Även berättelse 3 – författad av någon med könsmarkören ”mr” som det första av två med mellanslag särskilda ord i angivet alias – reproduce-

rar en norm om en sexualitet som är obligatorisk, åtminstone för män. Distinktionen mellan den erfarna och den oerfarna görs återigen relativt central, men här blir det mer specifikt distinktionen mellan den erfarna och den oerfarna *mannen* som skrivs fram. Utifrån just det slags erfarenhet som berättelsen tillmäter särskild vikt i sammanhanget – den egna sexuella erfarenheten som man – utesluts i berättelsen vidare möjligheten till asexualitet för en man, och det är också delvis kombinationen av dessa saker som gör det möjligt för berättelse 3 att framstå som både relevant och trovärdig i kontext av berättelse 1 och 2.

I berättelsen antyds även en koppling mellan att leva upp till en viss sexualnorm och att ha fungerande relationer i en vidare bemärkelse. För om ”det är helt normalt att vilja ha det [sex] för annat syfte än att skaffa barn” och partnern ”vill ligga med” dig, borde ett nej tack till samlag rimligen kunna försvåra relationen. Om det dessutom med det sexuella ”krävs övning som med allting annat” kan det till och med förefalla säkrast att uppgradera det sexuella till full projektstatus, för att minimera risken för misslyckanden i nära relationer.

Ändå måste förbindelsen mellan det sexuella och relationer i en vidare bemärkelse sägas vara svagare och mer oklar i berättelse 3 jämfört med hur den framställs i både berättelse 1 och berättelse 2. Det innebär i sin tur att det såvitt gäller frågan om den medborgerliga status som tillskrivs jaget i berättelse 1 finns skäl för oss att här röra oss bortom Cossman, vars idéer om det sexuella som projekt och dess kopplingar till medborgarskap inte ger så mycket i just detta fall. I stället skulle jag här vilja följa den tråd som Shane Phelan rullar ut i boken *Sexual Strangers*, och som jag ovan återgivit i avsnittet om sexuellt medborgarskap. Med hjälp av Phelan går det nämligen att precisera degraderingen av medborgerlig status som något som kan sägas följa av att det specifika förhållningssätt till sexualitet som berättare 1 representerar, inte värdesätts. I stället för att ses som i sig berikande och värdefullt som ett bidrag till mångfald, betraktas det snarare som en brist vilken måste kategoriseras och förklaras som avvikelse och som problem. För fullständighets skull skall då påpekas att denna typ av degradering av medborgerlig status för jaget i huvudtråden även återfinns i berättelse 2 (men däremot inte

i berättelse 1), även om jag i den analys jag gjort av denna funnit det intressantare att fokusera Cossmans bidrag i sammanhanget.

Berättelse 3 rymmer inte några tydliga gränsdragningar mellan vad som skall förstås respektive inte förstås som (riktigt) sex, och blir därmed inte heller särskilt gränsbevakande i förhållande till den sortens uppdelningar. Däremot utesluter berättelsen, som sagt, möjligheten till asexualitet för en man, vilket aktualiserar frågan om hur berättelsen förhåller sig till andra slags uppdelningar, inte minst mellan manligt och kvinnligt.

Utifrån perspektivet av hur medborgarskap kan praktiseras i ett debattforum på internet undrar jag här särskilt över vilka könade innebörder som kan tillskrivas två uppmaningar som i berättelse 3 riktas till jaget i berättelse 1: "[S]kit i vad din mamma har tutat i dig" respektive "slappna av mannen". Det förra tolkar jag då framför allt som uttryck för en könsessentialistisk idé om att endast män kan lära män om det som är viktigt för män.⁴ Det senare vill jag särskilt förstå som uttryck för en idé om en av samhället påbjuden, men för den enskilde mannen destruktiv, mansroll med ständiga krav på att prestera och utöva överdriven självkontroll över det egna känslolivet, och som berättelse 1 här uppmanas att ha ett mer avslappnat förhållande till – men märk väl: inte kasta loss ifrån eller helt bryta med.

Jag har svårt att se att något av dessa könsmedvetna spår i berättelse 3 skulle vara förenliga med den rebelliska feminismens syn på könsrelationer. Snarare vill jag begripa dem som tillbakavisandet av både det radikalkonstruktionistiska antagandet om socialt snarare än biologiskt kön och det radikalfeministiska antagandet att kvinnors positioner i samhället skall förstås som i grunden mer utsatta än mäns.

Den diskursiva resurs som berättelsen nyttjar skulle då kunna lokaliseras som anti-feminismen i de diskussioner om rätten att vara man (snarare än människa), om ursprungsmanlighet ("vildmannen") och om mäns (snarare än mäns och kvinnors) rättigheter som sedan 1980-talet förts inom svensk och anglosaxisk mansrörelse (Connell 1995; Hill 2007). Dessa fenomen kan samtidigt begripas som aspekter av en större backlash för feministiska projekt (Faludi 1991). Könsessentialismen kan

vidare sägas hämta näring i den allmänna modernitetsdiskursen, medan idén om en traditionell mansroll som något inte odelat positivt för män kan föras tillbaka till 1960-talets könsrollsdebatt i Sverige och annorstädes (Klinth 2002).

Jag tolkar det som att berättelse 3 i stort sett reproducerar de rådande samhällsnormerna rörande både sexualitet och genus. Samtidigt kan det finnas något mer att säga om berättelsens könsessentialism, där berättelsen särskilt skriver fram sexualiteten som något av kärnan i vad det innebär att vara man. På så sätt kan det också ses som att berättelsen konstruerar samhällsproblemet som att män inte tillåts (eller får för sig att inte) vara män. Utifrån insisterandet på att endast män kan lära andra män om vad som verkligen är viktigt för män som män, kan det samhällsproblem som berättelse 3 konstruerar också formuleras som det alltför starka inflytandet från kvinnor på pojkars/unga mäns fostran. Berättelse 2, och i synnerhet vad som kunde uppfattas som en oförmåga att där ställa (rätt) diagnos på och rätt vägleda berättarjaget i berättelse 1, blir i ljuset av detta symptomatisk och den ultimata bekräftelsen på förekomsten av ett sådant samhällsproblem, medan berättelse 3 pekar mot en lösning: erfarna mäns återerövrande av den terapeutiska rollen och uppgiften att göra män av pojkar. Den medborgerliga praktiken i berättelse 3 kan då också sägas handla om att i ett öppet diskussionsforum på internet insistera på allt detta.

Berättelse 4

En utredning kanske vore något? Asexualitet är oförmåga till att känna sexuellt upphetsning. Det är inte samma sak som celibat som är något frivilligt och inte har med sexuella lustar att göra. För att ställa diagnosen asexuell behövs ett läkarutlåtande då man först undersöker om det är några psykiska spärrar som ligger bakom symtomen eller kanske fysisk sjukdom. /Det kan ju även vara så att du är böig? Eller kanske transsexuell utan att vara medveten om det än? /Saknar man sexuell lust och så tycker jag att man ska ta det på allvar.

Ett problem ur synpunkten av textuell auktoritet med att åberopa just

den egna erfarenheten som sanningsvittne är – som framgår när vi jämför berättelse 2 och 3 – att erfarenheter kan vara olika och föranleda motstridiga sanningsanspråk. ”Expertjaget” i berättelse 4 erbjuder då en (temporär) lösning. När inte de egna erfarenheterna räcker för att i den medborgerliga praktiken åstadkomma textuell auktoritet anlitas i stället vetenskapen som sanningsvittne (jfr Foucault 2002).

Berättelse 4 gör sig således relevant i sin kontext genom att hänvisa till läkarvetenskapen för diagnosticering och ett avgörande i klassifikationsfrågan. Berättelsen nyttjar därmed en medicinsk diskurs som resurs. Personen framstår vidare som trovärdig (i sin kontext) genom att demonstrera egna expertkunskaper i ämnet: vederbörande fastslår vad asexualitet och celibat definitionsmässigt *är*, och vilken proceduren *är* för att ställa diagnos.

Också berättelse 4 reproducerar en norm om sexuell existens som normalt och icke-sexuell existens som onormalt. Idén att icke-sexuell men inte sexuell existens bör ha en medicinsk diagnos är ett uttryck för detta – uppfattningen att avsaknad, men inte förekomst av sexuell lust skall tas ”på allvar” är ett annat.

I berättelsen görs annars inga särskilda gränsdragningar mellan det sexuella och icke-sexuella, och här saknas också helt en koppling mellan det sexuella och relationer med andra i en vidare bemärkelse. Därmed blir också Phelan mer relevant än Cossman för att precisera hur berättelse 4 konstruerar jaget i huvudtråden som mindre än fullvärdig medborgare. Återigen handlar det då om att vad berättare 1 representerar i sitt specifika förhållningssätt till sexualitet inte värdesätts som i sig berikande och värdefullt genom dess bidrag till mångfald, utan snarare ses som en brist vilken måste kategoriseras och förklaras som avvikelser och som problem.

Jämte positionerna expert, asexuell och celibat aktualiserar berättelse 4 också ytterligare två möjliga positioner: som homosexuell eller som transsexuell. Jag tolkar det som att berättelsen nyttjar ett HBT-perspektiv som diskursiv resurs. Denna resurs bidrar då till relevansgörandet av berättelse 4 i kontext av tidigare berättelser på tråden – de saknar just HBT-perspektiv. Den bidrar även till att, (åtminstone) i viss mån, utmana såväl sexuella normer som genusnormer genom sättet den används på.

För vad berättelse 4 också illustrerar är att den medborgerliga praktiken även kan bestå i att i debattforum på internet avslöja hur diskussioner om både det och andra ofta tenderar att föras inom ramen för en *heterosexuell* matris, där de kopplingar mellan kropp, könsuppträdande/-upplevelse och begär som matrisen uppställer oreflekterat och vanemässigt tas för givna. Att agera som medborgare kan då handla om att ifrågasätta rimligheten i detta och peka på andra möjligheter för kön (och begär), vilka den heterosexuella matrisen kan sägas utesluta – exempelvis samkönat begär eller disharmonier mellan kropp och könsuppträdande/-upplevelse. Det innebär inte att vare sig homosexualitet eller transsexualitet skall uppfattas som utmaningar mot alla slags normer kring kön och begär (jfr Phelan 2001; Edenheim 2005) – poängen är snarare att aktualiserandet av sådana möjligheter utmanar ett visst slags normer kring kön och begär, vilka även berättelse 1, berättelse 2 och berättelse 3 understödjer: om olikkönat begär som något naturligt (och därmed likakönat begär som onaturligt), och om könstillhörighet som något relativt enkelt och (i och med folkbokföringen) redan givet, snarare än komplext och potentiellt föränderligt.

Slutsatser

Undersökningen pekar mot att icke-sexuell existens så vitt gäller medborgerlig status måste förstås som en utsatt position, där vad icke-sexuella existenser representerar inte värdesätts för dess bidrag till (a) sexuell mångfald utan snarare förstås som brist eller problem. Med reservation för att jag studerat ett begränsat material menar jag därför att den medborgerliga statusen för icke-sexuella existenser i en aktuell svensk kontext kan förstås som relativt likvärdiga med vad Phelan (2001), utifrån iakttagelser i en amerikansk 1990-talskontext, tillskrivit HBT. Jag vill dock hellre beskriva det som positioneringar som begränsat inkluderade än som (a)sexuella främlingar vilket jag tycker blir mindre träffande. I materialet görs icke-sexuella existenser dessutom vid upprepade tillfällen till mindre än fullvärdiga medborgare genom att framställas som oförmögna att styra riskerna för relationsmisslyckanden i vidare bemärkelse, något som Cossman (2007, 73–83) menar

kräver ett uppgraderande av det sexuella till full projektstatus.

Såväl icke-sexuella som sexuella existenser av olika slag kan diskursivt göras till sämre medborgare än den som anses ha ett normalt förhållningssätt till sexualitet. Som analysen har visat och som även utvecklas nedan är det ofta komplicerat och ibland omöjligt att avgöra vad som skall räknas och inte räknas som sexuell respektive icke-sexuell existens. Därför blir det inte heller särskilt meningsfullt att generellt tillskriva, i förhållande till normen, perifera sexuella positioner respektive icke-sexuella positioner olika slags medborgerlig status; de förstås bättre som snarlika.

I det studerade materialet upprätthålls sexualnormativiteten upprepade gånger genom mobilisering av den typ av egna-sexuella-erfarenheter-ger-auktoritetsdiskurs som Foucault (2002) kallar för *ars erotica*, men vid något tillfälle också genom mobilisering av medicinsk diskurs. I flera av trådarna gör vidare författarna antingen själva, eller refererar till, distinktioner mellan "riktig sex" och andra slags uttryck för sexualitet – där det heterosexuella samlaget framställs som det riktiga och lyckade, medan alternativen utmålas som sämre. När så görs tenderar sexualitetsnormativiteten i materialet att ta sig uttryck som motsvarar dimensioner i Rubins (1984) teori över sexuella värdehierarkier, kompletterad med vad andra har framhållit om samlagets upphöjda ställning i värderingar av olika slags *heterosexualitet* (se exempelvis Edenheim 2005, 88–90, 216; Cossman 2007, 75–6). Samtidigt visar den empiriska analysen att sexualitetsnormativitet näppeligen kan reduceras till den sexuella värdehierarkin. Flera av diskussionsinläggen gör nämligen inte alls några värderingar av olika slags sexuella aktiviteter eller några distinktioner mellan bättre och sämre sex. Ett inlägg (berättelse 1) rymmer därtill vad som kan tolkas som en inverterad variant av den sexuella värdehierarkin där samlagsinriktad sex med en partner ses som särskilt dålig sex.

I dessa analyser av medborgerliga praktiker i diskussioner på internet har jag också ställt frågor kring kön. I den studerade diskussionen kring icke-sexuell existens verkar det också viktigt för deltagarna att *retoriskt* lägga könet tillrätta. Så nyttjas kön genomgående som en flexibel resurs

för att, i samspel med andra diskurser, etablera den egna versionen som relevant och trovärdig. Samtidigt kan materialet sägas uttrycka en oro kring kön och ett intensivt arbete för att övervaka det som går utöver det Potter (1996) kallar för "category entitlements", och som handlar om att försöka begripliggöra jaget i huvudtråden och sörja för *genusordning*. Hur begärskrängel också skapar osäkerhet kring kön och stökar till den ordning mellan kroppar, könsupplevelser/-framträdanden och begär som den heterosexuella matrisen uppställer, har varit ett återkommande tema i queerteorin.

När begärskränglet utifrån den studie jag genomfört preciseras till ovilja att genomföra ett heterosexuellt samlag, är det samtidigt relevant att ställa frågan vad det kan göra för skillnad om det är en (själv-identifierad) man eller kvinna som inte vill. Alltså: skulle motsvarande osäkerhet kring kön uppstå om det i stället var en kvinna som inte ville det heterosexuella samlaget? Knappast. Vad kvinnor vill eller inte vill sexuellt är näppeligen någon huvudsak i kulturellt dominerande föreställningar om kvinnlighet; dessa är förmodligen mer beroende av att kvinnors kroppar uppfattas som tillgängliga för män (jfr Edwards 2007).⁵ Samtidigt skall konstruktioner av kön inte förstås som någonting helt statiskt eller enhetligt. Att undersöka vad som händer med kvinnligheten när heterosexuella eller heteroemotionella kvinnor säger nej till heterosexuellt samlag ser jag därför som en av flera relevanta uppgifter för fortsatt forskning om sexualnormativitet. Därvid bör då beaktas de omfattande studierna av frigiditet – ett ämne som sysselsatt och djupt bekymrat sexologer, psykologer och läkare sedan 1900-talets början – liksom att det även finns en hel del skrivet om celibatära kvinnor, främst då nunnor, ur en rad perspektiv.

I diskussioner om framväxten av nya förväntningar på män som män – "den nye mannen" – har egenskaper som att kunna kommunicera känslor, jämställdhetsorientering, aktivt föräldraskap, lyhördhet, empati och flexibilitet ofta lyfts fram som utmärkande för ett nytt slags manlighet, medan utvecklandet av nya förhållningssätt till sexualitet i betydligt mindre utsträckning setts som relevant. I den mån som huvudtråden i det studerade materialet kan sägas pröva möjligheten att positionera sig som ett

nytt slags man på basis av ens (a)sexualitet, så visar också min studie att en sådan förståelse av vad manlighet kan tänkas innebära har svårt att få stöd. En ytterligare uppgift för fortsatt forskning kring sexualnormativitet blir då att mer ingående studera förutsättningarna för utvecklandet av nya manligheter utifrån positioner som kan utmana sexualnormativiteten.

I ett senmodernt samhälle som till exempel det svenska eller det amerikanska tenderar många homosexuella och heterosexuella positioner att framstå som relativt likvärdiga avseende medborgerlig status. Detta gör det således angeläget att i fortsatta diskussioner om sexuell medborgarskap tänka bortom hetero/homo-distinktionerna och det fokus på heteronormativitet som dessa leder till, och i högre grad rikta blickarna mot andra slags gränsdragningar och normproblematiker. Det framstår dock som en öppen fråga som måste undersökas ytterligare om homosexuella, bisexuella eller transsexuella positioner de facto är likvärdiga med andra positioner när det kommer till icke-sexuell existens. En minst lika viktig uppgift för framtida studier i sexualnormativitet som de jag redan nämnt är därför att undersöka vad det kan tänkas innebära att för olika grupper av HBT-personer positionera sig som icke-sexuell existens, och jämföra med vad som gäller för andra grupper av icke-sexuella existenser.

JOAKIM JOHANSSON är forskare och universitetslektor i statsvetenskap vid akademien för ekonomi, samhälle och teknik, Mälardalens högskola, Västerås. Joakims forskningsområden är politiskt ledarskap och nya mansideal, samt queerteoretiska perspektiv på medborgarskap. Han har tidigare bland annat publicerat sig i artikelform med ”Den nye mannen i svensk politik. En diskursanalys av *Dagens Nyheters* presentation av Fredrik Reinfeldt, Thomas Bodström och Jimmie Åkesson” (samförfattad med Dennis Nyström) och ”Queerteori för statsvetare”.

REFERENSER

- Ambjörnsson, Fanny. 2006. *Vad är queer?* Stockholm: Natur och Kultur.
- AVEN. 2013. Hemsida för The Asexuality Visibility and Education Network (AVEN). <http://www.asexuality.org> (kontrollerad 2013-10-28).
- Berättelser i form av "trädar" på internetportalen Passagen. 2009. Sökväg Passagen – Debatt – Sex & Sämt – Celibat, publicerade fr.o.m. 2009-09-03 t.o.m. 2009-09-27. Hämtade från <http://debatt.passagen.se> (2009-12-16). Utskrifter av materialet hos artikelförfattaren.
- Bell, David, och Jon Binnie. 2000. *The Sexual Citizen: Queer Politics and Beyond*. Cambridge: Polity Press.
- Billig, Michael. 1991. *Ideology and Opinions: Studies in Rhetorical Psychology*. London: Newbury Park.
- Brown, Wendy. 2006. *Regulating Aversion: Tolerance in the Age of Identity and Empire*. Princeton: Princeton University Press.
- Butler, Judith. 1990. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.
- . 1993. *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of "Sex"*. New York: Routledge.
- . 2004. *Undoing Gender*. New York: Routledge.
- Börjesson, Mats, och Eva Palmblad. 2007. "Introduktion". I *Diskursanalys i praktiken*, redaktörer Mats Börjesson och Eva Palmblad, 7–28. Malmö: Liber.
- Connell, Robert. W. 1995. *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Cosman, Brenda. 2007. *Sexual Citizens: The Legal and Cultural Regulation of Sex and Belonging*. Stanford: Stanford University Press.
- Dr. Phil. 2013. "Putting passion back into your relationship". Dr. Phil's Advice. <http://drphil.com> (kontrollerad 2013-09-23).
- Edenheim, Sara. 2005. *Begärets lagar: Moderna statliga utredningar och heteronormativitetens genealogi*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings bokförlag/Symposion.
- Eduards, Maud. 2007. *Kroppspolitik: Om Moder Svea och andra kvinnor*. Stockholm: Atlas.
- Edwards, Derek. 1997. *Discourse and Cognition*. London: Sage.
- Egeberg Holmgren, Linn. 2011. *IngenMansland: Om män som feminister, intervjuframträdanden och passerandets politik*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Faludi, Susan. 1991. *Backlash: The Undeclared War Against American Women*. London: Chatto & Windus.
- Foucault, Michel. 2002. *Sexualitetens historia: Band 1: Viljan att veta* [1976]. Göteborg: Daidalos.
- Hill, Helena. 2007. *Befria mannen! Idéer om förtryck, frigörelse och förändring hos en svensk mansrörelse under 1970- och tidigt 1980-tal*. Umeå: Bokförlaget h:ström.
- Johansson, Joakim. 2009. "Queerteori för statsvetare". *Statsvetenskaplig tidskrift* 3:265–81.
- Klinth, Roger. 2002. *Göra pappa med barn: Den svenska pappapolitiken 1960–1995*. Umeå: Boréa.

- Lieblich, Amia, Rivka Tuval-Mashiach, och Tamar Zilber. 1998. *Narrative Research: Reading, Analysis and Interpretation*. London: Sage.
- Lindgren, Matilda. 2007. "(A)sexuella (icke)subjekt: Frånvaro av begär som (o)möjliggjord position". *lambda nordica* 12.4:50–9.
- Lister, Ruth. 2003. *Citizenship: Feminist Perspectives* [1997]. New York: New York University Press.
- Lorber, Judith. 2000. "Using Gender to Undo Gender: A Feminist Degendering Movement". *Feminist Theory* 1:79–95.
- . 2005. *Breaking the Bowls: Degendering and Feminist Change*. New York: Norton.
- Marshall, Thomas H. 1950. "Citizenship and social class". I *Citizenship and Social Class: And Other Essays*, redaktör Thomas H. Marshall, 1–85. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mouffe, Chantal. 2000. *The Democratic Paradox*. London: Verso.
- Pateman, Carole. 1988. *The Sexual Contract*. Cambridge: Polity Press.
- Phelan, Shane. 2001. *Sexual Strangers: Gays, Lesbians and Dilemmas of Citizenship*. Philadelphia: Temple University Press.
- Plummer, Ken. 1996. "Intimate Citizenship and the Culture of Sexual Story Telling". I *Sexual Cultures: Communities, Values and Intimacy*, redaktörer Jeffrey Weeks och Janet Holland, 34–52. London: Macmillan.
- . "Male sexualities". 2005. I *Handbook of Studies on Men & Masculinities*, redaktörer R. W. Connell, Jeff Hearn och Michael S. Kimmel, 178–95. Thousand Oaks: Sage.
- Potter, Jonathan. 1996. *Representing Reality: Discourse, Rhetoric and Social Construction*. London: Sage.
- Potter, Jonathan, och Margaret Wetherell. 1987. *Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and Behaviour*. London: Sage.
- Richardson, Diane. 1998. "Sexuality and Citizenship". *Sociology* 1:83–100.
- Rubin, Gayle. 1984. "Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality". I *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality*, redaktör Carol S. Vance, 267–319. Boston: Routledge and Kegan Paul.
- Sedgwick Kosofsky, Eve. 1990. *Epistemology of the Closet*. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Skolverket. 2013. *Sex- och samlevnadsundervisning i gymnasieskolan: Sexualitet, relationer och jämställdhet i de gymnasiegemensamma ämnena*. Stockholm: Skolverket.
- Weeks, Jeffrey. 1995. *Invented Moralities: Sexual Values in an Age of Uncertainty*. New York: Columbia University Press.
- Wetherell, Margaret. 2009. "Themes in Discourse Research: The Case of Diana". I *Discourse Theory and Practice: A Reader* [2001], redaktörer Margaret Wetherell, Stephanie Taylor och Simeon J. Yates, 14–28. London: Sage.
- Whitty, Monica. 2008. "Revealing the 'Real' Me, Searching for the 'Actual' You: Presentations of Self on an Internet Dating Site". *Computers in Human Behavior* 4:1707–23.

Winther Jørgensen, Marianne, och Louise Phillips. 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Young, Iris Marion. 1997. *Intersecting Voices: Dilemmas of Gender, Political Philosophy and Policy*. Princeton: Princeton University Press.

NOTER

1. Asexualitet beskrivs ofta som "oförmåga", "brist på" eller "frånvaro av", och har setts som en konstitutionell läggning, en – kanske botbar – åkomma eller en socialt konstruerad personlig/kollektiv identitet som för vissa men inte andra utesluter sexuella handlingar. Det internationella/globala nätverket The Asexuality Visibility and Education Network (AVEN) definierar asexualitet som en sexuell orientering där "an asexual person is a person that does not experience sexual attraction" (AVEN 2013). AVEN framhåller också att asexualitet inte utesluter sexuella relationer, och menar vidare att skillnaden mellan asexualitet och celibat är att celibat är något som personer väljer medan asexualitet inte är det.
2. Jag delar uppfattningen att asexualitet inte definitionsmässigt behöver vara oförenligt med sexuell existens, och tänker mig då att de skilda förhållningssätten till sexuella relationer ger upphov till olika slags asexuella positioneringar. Samtidigt anser jag att den distinktion som AVEN uppställer mellan asexualitet och celibat är något problematisk. Det må vara att celibatära positioner oftast bygger på frivilliga val, vilka då kan vara grundade i t.ex. religiösa, medicinska eller psykologiska överväganden. Ibland är dock celibat rimligen någonting som inte väljs, t.ex. kan det ju vara så att jag gärna vill ha sex men samtidigt är rörelsehindrad på ett sådant sätt att jag inte kan ha det. Omvänt tycker jag nog att vi bör hålla öppet för att asexualitet ibland kan vara ett frivilligt val (även om det nog oftast inte är det), t.ex. kan det vara så att jag inte kan känna sexuell attraktion därför att jag faktiskt inte vill känna så. Gränsdragningen mellan asexualitet och celibat är således komplicerad, där distinktioner som utgår från att det ena men inte det andra kan hänföras till frivilliga val inte är invändningsfria.
3. Enligt egen uppgift 2009.
4. I princip har jag strävat efter exakt återgivning av respektive tråd, utan korrigerande av de många språkliga felaktigheter som ibland kan förekomma i den här sortens material. Av utrymmesskäl har trådarnas användning av blankrad eller indrag för att markera nytt stycke i min återgivning ersatts av snedsträck [/].
5. Här vill jag tillägga att olika psykologiska/psykoanalytiska teorier om moderns betydelse för den vuxne mannens sexualitet inte precis är ovanliga. Inte heller är det ovanligt att kvinnor, och i synnerhet mödrar, får stå som representanter för den etablerade, trångsynta (sexual)moralen i litteraturen. Exempelvis saknar ord som "moraltant" och "nucka" egentligen manlig motsvarighet.

ABSTRACT

This article builds on a in recent years emerging problematization within queer theory of how several of the theoretical contributions tend to be based on an assumption of the sexual existence of the subject. One aim is then to find out how sexual normativity is expressed and functions in other contexts. The aim is also to elaborate on how sexual normativity can be theorized as a problem of citizenship. In my article I analyze how sexual normativity is reproduced through the practice of telling stories at the Swedish Internet portal Passagen about non-sexual existence, i. e. the article investigates how a selection of stories published in 2009 relate to issues of identity, norms, discursive resources, relevance and credibility. Regarding status of citizenship, it is shown that non-sexual existence is a vulnerable position, where non-sexual existences are not seen as contributions to (a)sexual diversity. They are also repeatedly constructed as less than full citizens due to what is perceived as an inability to minimize relationship failures. Furthermore, sexual positions perceived abnormal as well as non-sexual positions seem to be quite similar regarding citizenship status. In the material, gender is used as a flexible resource for establishing views of (a)sexuality as relevant and credible. Trying to make sense of non-sexual existence, and to reestablish a certain order in the gender relations, the material reveals considerable concerns about gender and intensive efforts to monitor it.

Keywords: sexual normativity, asexuality, celibacy, sexuality, queer theory, citizenship, gender, discourse, identity, norms